

61- Karşılaştırmalı edebiyatın yabancı dil öğretimine etkisi

Fatma KARAMAN¹

APA: Karaman, F. (2021). Karşılaştırmalı edebiyatın yabancı dil öğretimine etkisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 1020-1029. DOI: 10.29000/rumelide.1032567.

Öz

Edebi eserler; kurgu, olay örgüsü, kahramanlar ve mekân gibi unsurların yanında dilin kullanımı ve dilin özelliklerini yansıtması bakımından eğitim açısından önemli materyaller olarak kabul edilmektedir. Edebiyatın yabancı dil öğretimiyle ilişkisi ve edebiyatın yabancı dil öğretiminde kullanımı, birçok çalışmada ele alınmış olmasına rağmen, karşılaştırmalı edebiyat ile yabancı dil öğretimine ilişkin çalışmalar Türkiye’de sınırlı sayıda bulunmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı karşılaştırmalı edebiyatın yabancı dil öğretiminde kullanımının dil öğretim ve öğrenim sürecine etkilerini incelemektir. Bu amaca ulaşmak için Alman edebiyatında önemli bir yeri olan Prag’da yaşamış Franz Kafka’nın ve Türkiye’de doğup büyümüş Türk edebiyatına farklı bir soluk getiren Oğuz Atay’ın eserleri, yabancı dil derslerinin öğretim durumlarının tasarlanmasında kullanımına örnek olarak incelenmiştir. Farklı topraklarda ve dönemlerde, farklı tarihsel, siyasal, sosyolojik ve kültürel yapılarda yaşayan iki yazarın eserlerindeki farklılıklar ve benzerliklerin dil öğretiminde nasıl kullanılabilceği örneklendirilmiştir. Çalışmada karşılaştırmalı edebiyatın yabancı dil öğretiminde kullanılmasının kelimelerin derin anlamlarının kavranması, kelimelerin bilinen anlamlarının dışında farklı anlamlarda kullanılabilceği, günlük dil kullanımlarından farklı ifade biçimlerinin görülmesi, edebi dilin kullanılabilmesi ve anlama gibi dil becerilerinin öğretimine katkı sağlayabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Karşılaştırmalı edebiyat, yabancı dil öğretimi, Türk edebiyatı, Alman edebiyatı, öğretim tasarımı

The effect of comparative literature on foreign language teaching

Abstract

Literary works; in addition to elements such as fiction, plot, heroes and space, it is accepted as important materials in terms of education in terms of reflecting the use of language and language features. Although the relationship of literature with foreign language teaching and the use of literature in foreign language teaching have been discussed in many studies, studies on comparative literature and foreign language teaching are limited in Turkey. In this context, the aim of this study is to examine the effects of the use of comparative literature in foreign language teaching on the language teaching and learning process. In order to achieve this aim, the works of Franz Kafka, who lived in Prague, which has an important place in German literature, and Oğuz Atay, who was born and raised in Turkey, brought a different breath to Turkish literature, were examined as examples of the use of foreign language courses in the design of teaching situations. It is exemplified how the differences and similarities in the works of two authors who lived in different lands and periods, in different social, political, sociological and cultural structures can be used in language teaching. In the

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Muğla, Türkiye), fatmakaraman33@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0461-5593 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 14.11.2021-kabul tarihi: 20.12.2021; DOI: 10.29000/rumelide.1032567]

study, it was concluded that the use of comparative literature in foreign language teaching can contribute to the teaching of language skills such as understanding the deep meanings of words, that words can be used in different meanings other than their known meanings, seeing different expression forms from everyday language use, using the literary language and understanding.

Keywords: Comparative literature, foreign language teaching, Turkish literature, German Literature, instructional design

Edebiyat; hem psikoloji, sosyoloji, felsefe ve tarih gibi birçok disiplinden etkilenmekte hem de bu disiplinlere katkı sağlayabilmektedir. Edebiyatın etkisi birçok alanda olduğu gibi eğitimde de önemli bir yere sahiptir. Edebiyatın eğitime katkılarında biri de yabancı dil öğretimi kapsamındadır. Edebi eserler dilin etki gücü ile okuruna ulaşır ve anlam kazanır. Dolayısıyla edebiyatta kurgu, olay örgüsü, kahramanlar mekân gibi unsurların yanında, dilin kullanımı, dilin yapısal ve semantik özellikleri de edebi eserlerde okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Edebi eserlerin bu özellikleri ise yabancı dil öğretimine eğitsel veriler sunmaktadır. Nitekim edebiyatın yabancı dil öğretilmesiyle ilişkisi ve edebiyatın yabancı dil öğretiminde kullanımı birçok çalışmada ele alınmış (Aslan, 2010; Arak, 2013; Aras, 2008; Bülbül vd. 2014; Erişek / Yücel 2002; Soyer, 2016; Eryılmaz / Kargı, 2020; Işıdan, 2020; Kaçmaz, 2018; Songören Arkılıç, 2011; Yüksel, 2019, Ersan,2009) olmasına rağmen, karşılaştırılmal edebiyat ve yabancı dil öğretimine ilişkin çalışmalar (Bülbül, 2009) Türkiye’de sınırlı sayıda bulunmaktadır. Yabancı dil öğretiminde edebiyat kullanılırken kullanılan edebi yapıt kendi içerisinde işlenirken; karşılaştırılmal edebiyatın yabancı dil öğretiminde kullanılmasında ise öğretim sürecine aynı anda gerek hâkim dil ile hedef dil, gerekse de hedef dildeki birden fazla edebi yapıt işe koşulur. Buradaki farklılık gerek içeriksel gerekse de yapısal olarak öz ile yabancı olanın karşılaştırılması sonucunda öğrencinin bilgiyi edinme sürecinin daha işlevsel, kalıcı ve etkili hale getirilmesidir.

Dilin içerikten, bağlamdan, senaryodan ve yaşantılardan yoksun soyut yapısının, öğrenciye aktarımının yabancı dil öğretimini başarıya götürmediği alan yazında birçok çalışmada belirtilmiştir (Gornik, 2014; Işık, 2008; Karaman, 2016; Neuland, 1994). Dilsel yapıların edebi eserlerde olduğu gibi belli bir bağlam ve olay örgüsü içerisinde verilmesi, soyut olan yapıların somutlaştırılmasını ve öğrenci tarafından anlamlandırılmasını kolaylaştıracaktır. Dolayısıyla hedef kitlenin edebiyatında var olan ile hedef dildeki edebiyatta var olan örnek durumların, benzer edebi eserlerin karşılaştırılması öğrenende bağdaşım ve çağrışım oluşturulmasını sağlayarak öğrenme sürecini destekleyecektir. Bunun yanı sıra edebi eserlerde çok katmanlı, derinlikli ve salt bir cümle ile anlaşılamayan, kurgu içerisinde anlaşılması olası olan imgesel bir mana söz konusudur. Geleneksel yabancı dil öğretiminin basit düzeyde nesnelere adını ve kavram öğretimini amaç edinmesi nedeniyle dilin derinlikli yapısı ve imgesel söylemlerin öğrenci tarafından kavranması, yabancı dil öğretiminde geleneksel yöntemlerin kullanılmasında mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla edebi eserlerin işe koşulmadığı bir yabancı dil öğretim düzeneği veya ortamı kelimelerin bu derinlikli manalarının öğrenci tarafından anlamlandırılmasını sağlamada yetersiz kalmaktadır. Bu durumun bir çözümü olarak ise genel anlamda edebiyat daha özel anlamda ise karşılaştırılmal edebiyat yabancı dil öğretiminde bir yöntem olarak kullanılabilir. Sağlıklı bir iletişimin yapılabilmesi için edebiyat, dil, kültür ve eğitim gibi sosyal bilimlerin alanında yapılacak karşılaştırılmal çalışmalar önemli bir işleve sahiptir (Emer Kızılar, 2017, s.158-159). Çünkü yabancı dil öğretim sürecinde öykü, şiir ve roman gibi edebi türlerin uygulanması bu süreci başarıya götürebilmektedir (Bülbül, 2012. s. 1). Dil, toplumların gerek kolektif uzlaşması gerek doğal süreçte imgelerin anlamlandırılması için biçimlenen kodlardan oluşan canlı bir yapıdır. Dolayısıyla dil iletişim ortamında sadece olgusal olanı ifade etmez, bunun yanında daha derin düşünsel, imgesel durumların alıcıya iletilmesi için de kullanılmaktadır. Dili bağlamdan uzak kurallardan oluşan bir dizge olarak kabul edip

dili sadece soyut yapısal bir sistem içerisinde var olan bir iletişim aracı olarak nitelemek, dili değersizleştirmekten başka bir şey değildir. (Özcan, 2014). Kurulan cümleler dizge olarak görünen kodlardan daha fazla anlamı içerisinde barındırmaktadır. Bu anlamların ortaya çıkarılması ise edebi eserlerde olduğu gibi dilin somut kullanım ortamlarının çeşitlendirilmesi ile olanaklıdır.

Karşılaştırmalı edebiyat

Tarihi süreçte dünyada karşılaştırmalı çalışmalar, 18. yüzyıl sonunda ve 19. yüzyıl başında birçok alanda yapılmaya başlanmıştır. Türkiye’de ise 20. yüzyıldan itibaren yazın dünyasında karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları yer edinmiştir. Ülkemizde karşılaştırmalı edebiyat bilimi çalışmaları öncelikle üniversiteler aracılığıyla gelişim göstermiştir. 1943-1960 yılları arasında İstanbul üniversitesinde Fransız dili ve edebiyatına ilişkin çalışmalar sürdüren Cevdet Perin; 1946-1974 yıllarında Fransızca okutmanı olan Cemil Meriç ve yine Ankara Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde 1976-2008 yılları arasında Gürsel Aytaç bu alanda önemli çalışmalar yapmıştır (Aydın, 2019, s.150). Türkiye’de ilk etapta ulusal edebiyatı güçlendirmek amacıyla karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları yapılmaya başlanmıştır (Aytaç, 2013, s. 32). Karşılaştırmalı edebiyatta karşılaştırma sadece ulusal düzeyde değil uluslararası düzeyde de yapılabilmektedir. Ancak bu çalışmanın odak noktası yabancı dil öğretimi olduğu için bu çalışmada karşılaştırma, daha çok hedef dilde yazılan eserler ile anadilde yazılan eserler üzerine yoğunlaşmaktadır. Karşılaştırma sadece yabancı edebiyat ile ulusal edebiyattaki kurgu, yöntem, konu, figürler, mekân, yazarın tutumu gibi içeriksel boyutta değil; aynı zamanda dilin kullanım şekli gibi biçimsel yönüyle de yapılabilmektedir. Bu bağlamda gerek bir yöntem gerekse de bir bilim dalı olarak karşılaştırmalı edebiyat, çoğulcu ve sentezleyici analizlerin yapılması bağlamında disiplinler arası çalışmaların yapılması için uygun bir zemin hazırlamaktadır (Arslan, 2017, s. 15).

Kendinden farklı olanı tanıma ve kendini geliştirme düşüncesinden çıkan karşılaştırmalı edebiyat, sınırlarını kesin çizgilerle çizen bir disiplin olmaktan öte disiplinler arası ve sanatlar arasında bir köprü görevini üstlenmiştir (İmamoğlu, 2020, s 274-275). Bu işlevinin yanı sıra karşılaştırmalı edebiyat bilimi kapsamında metinlerin beslendiği kaynağa bağlı olarak toplumlar, dönemler ve üsluplar arası incelemeler yapılabilir (Cuma, 2009, s. 91). Genel anlamda karşılaştırma, kişiye mevcut olanın farkına varmayı ve kendinde olmayanın benzer ve farklı yönlerini ortaya çıkararak çok boyutlu bir bakış açısı kazandırıp özümseme olanağı vermektedir. Bu noktada karşılaştırmalı edebiyatın eğitim sürecine ilişkin birçok işlevi olabilir. Karşılaştırmalı edebiyat düzleminde köken dildeki eser yabancı bir eserle karşılaştırılırken, okura ya da araştırmacıya köken dilde yazılan eserin farklı bir gözle sorgulama olanağı vermesi, eleştirel bilincin gelişmesini sağlar (Yücel, 2013, s. 352). Dolayısıyla karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları bağlamında seçilecek eserlerin öğrencinin dil becerileri, kelime öğretimi gibi zihinsel süreçlerini geliştirecek nitelikte olmasına özen gösterilmesinin, farklı kültürde ve dildeki bakış açılarının öğrencide çok boyutlu bir düşünme evreni ve buna bağlı olarak üretimin gerçekleşmesini sağladığı söylenebilir (Bülbül, 2008, s. 256). Bunun yanı sıra karşılaştırmalı çalışmalar ile öğrenci olay veya olgulara sadece içinde büyüdüğü kültürün bakış açısıyla değil; yabancı kültürün bakış açısıyla bakmasını öğrenerek empati duygusunu geliştirip önyargılarından ve kalıplarından çıkabilecek (Uyar, 2007, s. 51) bu durum ise yine kendi kültürünün de gelişimini kolaylaştırarak öz kültürünü sorgulayıp önyargısız, benlik algısı oluşmuş, çok yönlü, hoşgörülü ve bilinçli bir bakış açısıyla yaşamaya olanak verecektir.

Öğrenme ortamlarının karşılaştırmalı edebiyat ekseninde tasarlanması

Soyut, düşünsel ve imgesel olanın öğrencinin zihninde anlamlandırılması, edebi eserler aracılığıyla olanaklı olabilmektedir. Örneğin hedef dilde ve kaynak dilde olay örgüsü, teması, kahramanların

kurgulanması, mekân gibi unsurların benzer olduğu iki eserin öğretim ortamında kullanılması, verilmek istenen hedef davranışların öğrenciye aktarımının daha etkili olmasını sağlar. Böylece öğrenci ortak noktaları veya farklılıkları olan eserler aracılığıyla iki dil arasında bağlantı kurabilir ve zihninde söz konusu hedef dili yapılandırabilir. Bu şekilde yapılandırma gibi zihinsel bir süreç yaşayan öğrenende bilgi kalıcı hale gelir. Buradaki amaç; iki eserin karşılaştırılmasıyla kavram, imge, dil kalıplarının, kelimelerin derin anlamlarının kavranması, kelimelerin bilinen anlamlarının dışında farklı anlamlarda kullanılabilmesi ve günlük dil kullanımlarından farklı ifade biçimlerinin öğretiminin sağlanmasıdır. Öğrenmeye ilişkin çağdaş yaklaşımlar öğrenmenin uyarıcı-tepki bağı gibi basit bir düzlemde olmadığını; daha derinlikli, insan zihninin etkin kullanımı sonucunda farklı değişkenlerin ve yöntemlerin işe koşulmasıyla işlevsellik kazanabileceğini vurgulamaktadır (Özden, 2021; Senemoğlu, 2020). Bunun yanı sıra benzerlik kurma, farklılıkları tespit etme, ilişki kurma gibi zihinsel yetilerin öğretim sürecinde önemli bir rolü vardır. Karşılaştırmada da öğrenme sürecine hizmet eden diğer bir zihinsel beceridir ve bilginin kazanımını sağlar. “İnsanın doğasında var olan, pratik bir yöntem olmasından ve üretime veya bilgiye en kısa yoldan ulaştırma karakterine sahip olmasından dolayı birçok bilimsel disiplinde, geçmişten günümüze kadar karşılaştırma tercih edilmiştir ve edilmektedir” (Cuma, 2018, s. 3). Çünkü soyut ve düşünsel olan, somutlaştırma, örnek olay, benzetim gibi yöntemler kullanılarak anlamlandırılabilir. Nitekim bu süreçte karşılaştırmalı edebiyatın okuyucuya sunduğu olanaklar devreye girmektedir. Yabancı dilde kendisine karmaşık, anlaşılmasız geleni; anadilde yazılmış benzer eserde de okuyucunun görmesi, kendisi için anlamsız ve karmaşık olanın anlamlandırılmasını sağlayacaktır. Özde olan ile bilinmeyende olan bir durum arasında ilişkilendirme yapılarak öğrenme süreci gerçekleşir. Dolayısıyla bu noktada iki farklı dilde ve kültürde yazılan iki eser aracılığıyla dil öğretimi desteklenmiş olur. Edebi eserlerde cümlelerin okuru etki gücü günlük dil kullanımlarına kıyasla daha fazladır. Bu nedenle bu durumun öğretim ortamına taşınması da öğretimi destekleyecektir.

Literatürde edebi eserlerin yabancı dil öğretiminde kullanımının desteklendiği çok sayıda çalışma vardır (Çakır, 1990; Genç / Ünver, 2012; Özünlü, 1983; Seyhan Yücel, 2018; Uçkun / Onat, 2008). Öğretim sürecinde materyal olarak seçilen edebi iki eserdeki ortak noktalar aracılığıyla öğrenci eser ile iletişime geçer. Eserlerdeki düşüncenin ve kurgunun anlatılmasında kullanılan dil, olay örgüsü öğrencinin dikkatine sunulur. Böylece kaynak iki eserden yararlanılarak yabancı olan ve öğrenciye karmaşık gelen öğrenme girdisi anlaşılmasına çalışılır. Biçimsel olan dil kalıplarıyla esasında düşünce ortaya konulur. Eserlerin olay örgüsü, figürleri gibi öğeler derin anlamın karşılaştırılmasıyla öğrenci tarafından kavranır. Metni kavramasıyla anlama becerisi; metindeki duruma ilişkin görüş belirtmesi ve geliştirmesi ile de konuşma becerisi, kendini yazılı ifade etme becerisi gelişir. Bunun yanı sıra eserlerdeki örnek olaylardan yola çıkılarak iki farklı kültürdeki düşünce kalıplarının ve yaşantıların kesiştikleri noktalar üzerine tartışma ortamı düzenlenebilir. Yazma becerisinin gelişiminde bu çalışmada karşılaştırmalı edebiyatın yabancı dil öğretiminde kullanılmasına örnek olarak seçilen Kafka'nın ve Atay'ın bu iki eserinin öğrenciler için kendi duygu ve düşüncelerini ifade etme biçimi açısından örnek teşkil etmesine bağlı olarak her öğrencinin kendi babasına kısa bir mektup yazması istenebilir. Dolayısıyla eserlerde kendinden bir şeyler bulan öğrencilerin yazmaya karşı istekleri artacak ve yazma becerisine ilişkin hazırbulunuşlukları da sağlanmış olacaktır.

Öğretim sürecinde sadece karşılaştırmalı edebiyat ekseninde ele alınan eserler kullanılmaz; bu eserler yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemler ile harmanlanarak öğretim ortamı düzenlenmelidir. Örneğin benzetim yöntemi, beyin fırtınası, rol yapma, drama, altı şapka düşünme gibi yöntemler de kullanılabilir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı karşılaştırmalı edebiyatın yabancı dil öğretiminde kullanımının dil öğretim ve öğrenim sürecine etkilerini incelemektir. Bu amaca ulaşmak için Alman edebiyatında önemli yeri olan Prag'da yaşamış Franz Kafka'nın ve Türkiye'de doğup büyümüş Türk

edebiyatına farklı bir soluk getiren Oğuz Atay'ın eserleri, yabancı dil derslerinin öğretim durumlarının tasarlanmasında kullanımı incelenmiştir. Farklı topraklarda ve dönemlerde, farklı toplumsal, siyasal, sosyolojik ve kültürel yapılarda yaşayan iki yazarın eserlerindeki farklılıklar ve benzerliklerin dil öğretiminde nasıl kullanılabilirliği örneklendirilmiştir. Aşağıda karşılaştırmalı edebiyatın yabancı dil öğretiminde kullanımı örnekler aracılığıyla açıklanmıştır.

Çalışmada tercih edilen Alman edebiyatında önemli bir yeri olan Franz Kafka'nın "Brief an den Vater" (Babaya Mektup) ve yine Türk edebiyatına farklı bir soluk getiren Oğuz Atay'ın "Korkuyu Beklerken" adlı yapıtları öğretim sürecinde öğretim materyalleri görevindedirler. Öncelikle öğrencilerin her iki eserin başlığında dikkatlerini çeken noktaların neler olduğu tartışmaya açılır. Her iki eserdeki ortak izleklerin neler olduğu belirlenir. Dolayısıyla öğretim durumlarının oluşturulmasında seçilen eserlerin buradaki rolü, öğretim sürecinin gerçekleşmesindeki ilk adım olan öğrencinin uyarıcıyla karşılaştırılmasıdır. Kafka'nın "Brief an den Vater" isimli yapıtı babasına yazdığı uzun bir mektuptur. Atay'ın "Korkuyu Beklerken" isimli yapıtı ise Kafka'da olduğu gibi babasına yazdığı bir mektuptan ve yine baba imgesinin ön planda olduğu yedi öyküden oluşmaktadır. Bu iki eserin seçilme amacı gerek içeriksel gerekse de dilsel ve söylemsel benzerliklerin eserlerde sıklıkla görülmesidir. Yapılan incelemelerde her iki eserde de baba imgesine yer verildiği ve eserlerin birbirini çağrıştırdığı açıkça anlaşılmaktadır. Kafka babasına mektubu 1919'da yazarken; Atay 1974'te eserini kaleme almıştır. Eserlerde ortak olan diğer bir nokta yazarların iktidar olan baba figürünün karşısında dile getiremedikleri şikâyetlerini, mutsuzluklarını, pişmanlıklarını, karmaşık duygu durumlarını, haykırışlarını mektup aracılığıyla sanki karşılarında babaları varmış gibi dile getirmeleridir. Bu nedenle her iki eser de biyografik özellikler taşımaktadır. Eserlerin mektup türünde yazılmasına bağlı olarak dil kullanımlarında ve ifade biçimlerinde de benzerlikler söz konusudur.

"Yazıp çizmeme ve senin bilmediğin buna ilişkin diğer kimi çabalarım karşı gösterdiğin soğukluk daha etkiliydi. Bu noktada gerçekten biraz bağımsızlığa yönelip senden uzaklaşmışım; Bir ölçüde kendimi güven içinde hissediyordum. Kuşkusuz yazıp çizmelerime karşı gösterdiğin nefret, istisna oluşturarak işime yarandı" (Kafka, 2012, s. 66).

"Ashnda karışıklık içindedir ve bu mektubu yazma isteğim, karışık ruhumun kapıldığı samimiyet buhranlarından biridir" (Atay, 2013, s. 174).

Yukarıdaki örneklerden de görüldüğü gibi bu her iki eserde de yazarlar ben anlatıcıyla (Ich Erzähler) kendilerini ilk ağızdan ifade etmişlerdir. Karşılarında babaları varmış gibi bir konuşma diyalogu biçiminde yazma nedenlerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla burada baba ile gerçekte olmasa da kurgusal bir iletişim ortamı söz konusudur. Her iki anlatıcı da yazma eylemlerini çocukluktan yetişkinliğe kadar içlerinde yarattıkları baba figürüyle ilişkilendirmişlerdir. Ortaya koydukları davranışların kaynağı, baba olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Her iki eser de postmodern özellikler taşısa da ben anlatıcılar, içlerinde yaşadıkları karmaşık düşünce ve duygu durumlarını mektup türünün de bir özelliği olarak bilinen açık bir ifade biçimiyle hedef kitleye sunmuşlardır. Söz konusu yabancı dilin ait olduğu toplumu, özel anlamda da bireyi anlamak, yabancı dili aktif ve doğru kullanabilmeyi daha da kolaylaştırır (Eryılmaz / Kargı, 2020, s. 41). Bu bağlamda kişinin hayatında önemli bir yeri olan babanın izlek olarak ele alındığı bu eserlerin öğrenci üzerinde duygusal bir etkisi de söz konusudur. Böylece bu örnek durum aracılığıyla öğretim ortamına sadece bilişsel değil; duygusal uyarıcıların da dâhil edilmesine bağlı olarak öğrencilerin öğrenme süreçlerine duygusal olarak da bir etki olmaktadır. Duygusal bir figür olan baba imgesi öğretimi destekleyecek bir unsur işlevi gördüğü için ilerleyen süreçte öğrencinin çağrışım yapmasını sağlayarak kalıcı öğrenme gerçekleşecektir.

“Bütün bunlara uygun düşen bir şey de, senin manevi alandaki o baskın otoritendi... Kendi düşüncelerine karşı sınırsız güvenin vardı... Senin düşündüğün şey doğru, seninkinden başka her düşünce kaçık, zıppır, anormaldi. Beri yandan, kendine o kadar güven besliyordun ki, tutarlı davranmak gereğini duymuyor, ama hep haklı çıkmak istemekten bir türlü vazgeçmiyordun” (Kafka, 2012, s. 19).

“Kendini çok beğendiğin halde kusurlarını bilmediğin gibi, meziyetlerinin de farkına varmadın. Genellikle sert, duygusuz ve bencil göründün. Bu özelliklerinde huysuz bir çocuğa benziyordun. Çocuk diyorum, çünkü kötü huylarından bir ‘menfaat temini cihetine’ gitmedin. Çevrendeki her şeyi kesin çizgilerle ikiye ayırdın. Dünyada yalnız güzellerle çirkinler vardı, bir insan ya akıllıydı ya da aptal, senin gibi başını dik tutmasını bilemeyen bütün insanlar dalkavuktu; sana benzemeyen kibar davranışlı insanları da züppelikle suçlardın. Biz- annemle ben- sana itiraz ederdik; fakat ben farkına varmadan senin orta yola fırsat vermeyen bu acımasız sınıflamalarını benimsemişim babacığım” (Atay, 2013, s. 176-177).

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi hem Kafka hem de Atay bencil, empati duygusu gelişmeyen, otoriter, karşıdaki kişinin düşüncelerine önem vermeyen, hoşgörüsüz ve her şeyi bilen bir baba portresi çizmiştir. Kafka, kendi fikirleri yanlış olsa dahi kendi fikirlerini hep doğru kabul eden, çocuğunun da bir fikri olabileceğini düşünmeyen, çocuğuna kendini ifade etme olanağı vermeyen bir baba imgesi çizerken; Atay da Kafka ile paralel olarak kendi kusurlarının, yanlış düşüncelerinin farkında olmayan, kendini beğenen, sert, duygusuz, bencil, kendi gibi düşünmeyen herkese küçük gözle bakan, insanları kesin çizgilerle ayırıp sınıflayan bir baba imgesi oluşturmuştur. Her iki eserde de baba ile oğul arasında fikrinsel, davranışsal ve insani boyutta çatışmaların olduğu görüşü ön plandadır. Dolayısıyla bu içeriksel benzerlik kullanılan kelimelerin ve yapıların da benzerlik oluşturarak karşılaştırma yoluyla dil öğreniminin desteklenmesi mümkündür. İki farklı ulusun kültürel yapısının, davranış kalıplarının ve düşünce yapısının farklılığına veya benzerliğine bağlı olarak eserlerdeki benzer ve özde olan kültürel unsurların anlamlandırılması da yine karşılaştırma ile olanaklıdır. Dil ise kültürün taşıyıcısı olduğu için öğretim sürecinde benzerlikler ve farklılıklara dikkat edilerek dilsel çözümlemeler yapılabilir. İki eserde var olan olaylar, psikolojik duygu durumları öğrencinin çağrışım yapmasına olanak verecektir. Örneğin öğrenciler arasında babası ile benzer baba oğul ilişkisi yaşayanların derse yönelik dikkatleri daha yoğun olacak ve bağdaşım kurmaları daha kolay olacaktır. Öğrenciler, burada hem iki eseri anlayacak hem de farklı dilde yazılmış iki eser arasında ilişki kurarak kavrama sürecini gerçekleştireceklerdir. Eserlerde aynı olay, aynı duygu durumu ve düşünceleri anlatmak için kullanılan sözcük grupları, anlatım biçimleri vurgulanacaktır. Bunun yanı sıra eserlerin karşılaştırılmasıyla öğrencilerin yabancı dile ilişkin önyargıları da giderilebilir. Anadilde yazılan eser ile yabancı dilde yazılan eserdeki konunun benzerliği, izleklerin benzerliği öğrencilerde empati duygusunun gelişmesini sağlayarak dile olumlu bir tutum geliştirmelerine neden olacaktır.

“İnsana üçüncü bir kişiymiş gibi davranışın, yani karşına alıp kendisiyle kötü kötü konuşmaya bile onu layık görmeyişindi. Örneğin, annemle konuşuyor gibi yapıp, gerçekte onun yanında oturan bana şöyle diyordun: “Bunu bey oğlumuzdan tabii isteyemeyiz” vb. Bu da benim üzerimde etkisiz kalmıyordu kuşkusuz” (Kafka, 2012, s. 31-32).

“Biliyorsun seninle de çok çatıştım, kapıları filan vurup giderdim. Bana hep haksızlık yaptığın duygusu vardı içimde: Bence her zaman bana haksız yere söylenirdin; çalışkan bir öğrenci olduğum halde “Bu çocuk kitap yüzü açmıyor,” diye homurdanırdın, üstüme uymayan kötü dikilmiş elbiseler

giydirirdin, istemediğim okullara gönderirdin beni, sızlanmalarımı da dinlemezdin” (Atay, 2013, s. 179).

Yukarıdaki örneklerde her iki eserde de babanın oğullarını küçümsemesi, birebir çocukla değil anne aracılığıyla babanın iletişime geçmesi, bu durumun ise çocuklarda küçümsenme duygusu hissetmelerine neden olması, doğru yaptığı davranışlar sonucunda ödüllendirmemesi, çatışma yaşamaları, memnun edilemeyen bir baba imgesi anlaşılmaktadır. Babanın oğlu ile iletişime geçmemesi, ondaki benlik algısının gelişiminde olumsuz bir etki yaratmıştır. Babanın sadece güzel sözler söylerken değil; kötü sözler söylerken dahi oğlunu duyguları olan bir birey olarak görmemesi, oğlunun içekapanık, kendini değersiz gören ve özgüvensiz bir kişi olmasına neden olarak hak etmediği bir davranışa maruz bırakmıştır. Atay’da da yine Kafka’da olduğu gibi babası tarafından hak etmediği sözleri işiten ve davranışlara maruz kalan, kendisiyle iletişime geçilmeyen, istekleri ve düşünceleri dikkate alınmayan bir çocuk okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Eserlerin çıkış noktası, kurgusu, içeriği, dilin kullanım biçimi, anlatım özellikleri ve dilin derinliği arasında benzerlikler görülmektedir. Eserler biyografik özellikler taşıdığı için eserlerdeki duygusal ve düşünsel yapı öğrencilerin daha çok dikkatini çekecektir. Bu noktada her iki eserin yapısal özellikleri karşılaştırılır. Böylece edebi eserlerdeki örtük anlamlar karşılaştırma yoluyla açığa çıkarılabilir. Anadildeki eserdeki kavram ve imgeler yabancı dilde yazılan eserdeki kavram ve imgelerle örtüşerek anlama süreci gerçekleşecektir. Yani eserlerde kullanılan sözcükler arasındaki ilişki, kullanılan dilsel yapıların anlamı verebilme gücü öğrenci tarafından kavranabilecektir. Edebiyat, okuruna sadece kurmaca bir dünya sunmaz; aynı zamanda günlük ifadelerin ötesine geçerek kendine has bir dil ortaya koyup kendine özgü bir dilsel yapı üretir (Soyer, 2016, s. 304). Çünkü edebi eserler, dilin anlaşılması için kullanılan dilbilgisi manasına gelen anlamsal kod ve eserin biçimsel, içeriksel özelliklerini gösteren estetik koddan oluşmaktadır (Can, 2009, s. 33).

“Beni eğitmek için başvurduğun bütün çareler üzerimde kesinlikle etkili oldu, hiçbirinin elinden kendimi sıyrıp alamadım; şu anda nasılsam, senin uyguladığın eğitimle benim uysallığının bir sonucudur bu. Ama ilgili sonuç yine de hoşuna gitmiyor, hatta bunu kendi eğitim yönteminin sonucu diye benimsemekten kaçınıyorsun; nedeni de, senin eğitici elinle bende eğitilecek malzemenin birbirine pek denk düşmeşiştir” (Kafka, 2012, s. 28-29).

“Ayrıca insanın evrendeki yeri konusunda da düşüncelere daldığımı sanmıyorum. Ben bütün bunları düşündüğüm halde yerimi bulamadım. Beni daha iyi yetiştirseydin, mesela ne bileyim yabancı ülkelere filan gönderseydin, bugünkünden daha esash olmasam da, kendimi ifade ve eşya ile münasebetimi tayin ve kâinattaki yerimi tespit gibi hususlarda daha becerikli olurum (Atay, 2013, s. 175).

Kafka, babasının gerek aile içerisinde gerekse de okuldaki eğitimindeki yönlendirmelerinin onda iyi bir sonuç yaratmadığını, ruhunda ve benlik algısında olumsuz etkiler bıraktığını dile getirmiştir. Atay ise yine Kafka ile benzerlik göstererek babasının kalıp düşüncelerden çıkıp sorgulayan bir kişi olmadığını ve kendisine gerek aile içerisinde gerekse de kendisine sunduğu okul olanakları nedeniyle iyi bir eğitim olanağı sunmadığını ve bu eğitimin de benliğinin oluşmasında olumsuz etkiler bıraktığını vurgulamıştır. Yukarıdaki alıntılardan da anlaşıldığı gibi her iki eserde de babalarının kendilerine iyi bir eğitim olanağı sunmadığı, eğitim yöntemlerini beğenmedikleri ifade edilmiştir. Bu eğitim sadece okul hayatındaki eğitim değil, aynı zamanda aile ortamında babanın uyguladığı eğitim biçimidir. Gerek dil gerekse de edebiyat öğretiminde öğrencilerin hem duygu hem de düşünce eğitimi de gerçekleşir (Aslan, 2010, s. 149). Nitekim bu her iki eser aracılığıyla bu amaç da gerçekleşmiş olur. Çünkü öğrenciler derinliği olan bu iki eseri dilsel açıdan çözümlerken aynı zamanda belki de kendilerinin de yaşadığı veya şahit oldukları

duygu ve düşünceleri tekrar deneyimlemiş olurlar ve yaşayarak üretim sürecine girerler. Postmodernizm ile birlikte bilgi, artık gözlem ürünü değil; bilgi artık bir yorum, kavrayış biçimi ve üretimdir (Aksoy, 2012, s. 6).

Eserlerin başlıklarından da anlaşılacağı gibi bu iki eser arasında birçok yönden benzerlikler söz konusudur. İki eser arasındaki üslup dediğimiz dili kullanma biçim farklılıkları ve benzerlikleri öğretim sürecine hizmet etmektedir. Yabancı dil öğretimindeki temel amaçlardan biri de dilin kullanımının sağlanmasıdır. Bu bağlamda her iki eserdeki dil kullanımları öğrenci açısından çok sayıda örnek teşkil etmesi nedeniyle dilin nasıl kullanılacağına ilişkin öğrencide kavrama gerçekleşir. Her iki eser de ifade zenginlikleriyle kaleme alınmıştır. Dilsel çözümlenmeler aracılığıyla söz konusu dilin yapısal ve kavramsal özellikleri ortaya çıkarılabilir.

Sonuç

Ülkemizde yabancı dilde başarının elde edilmesi amacıyla başta geleneksel yöntemlerden, ilerleyen süreçte de geleneksel yöntemlerden sonuç alınmaması üzerine alternatif yöntemlerin denenmesi, daha sonra karma yöntemlerin işe koşulması gibi birçok deneme gerçekleştirilmiştir. Bütün bunlara rağmen günümüzde yöntem arayışları çağın sunduğu olanaklar çerçevesinde halen devam etmektedir. Bu çalışmada da önerildiği gibi karşılaştırmalı edebiyatın sunduğu olanakların yabancı dil öğretiminde kullanılması, diğer bir alternatif olarak karşımıza çıkmaktadır. Karşılaştırmalı edebiyatın yabancı dil öğretiminde bir yöntem olarak kullanılması, hem öğrencinin kültürel seviyesi, yorum yapma becerisi, eleştirel düşünme, farklı olaylara farklı bakış açılarıyla değerlendirme yapması, kendinden olmayanı anlama becerisi gibi zihinsel, duygusal ve kişisel gelişiminin yanında kavramları anlamlandırma ve dili kullanma becerisinin gelişimine de katkı sağlayacaktır. Böylece bu şekilde sadece dil öğretimi değil; aynı zamanda edebiyat öğretimi de desteklenecektir. Karşılaştırmalı edebiyat aracılığıyla öğrencinin kendinde olanı hedef dilde de görmesinin kendisinde yarattığı ruhsal etki ile birlikte öğretim sürecinin duyuşsal boyutu olan motivasyon ve güdüleme düzeylerini de artıracaktır.

Farklı dilde yazılmış iki edebi eserden yola çıkarak öğretim durumlarını tasarlamak öğrencinin eleştirel düşünme, çok yönlü düşünme, kıyaslama, yorumlama gibi düşünsel süreçlerinin gelişimini sağlayarak aynı zamanda dil gelişimini de destekleyecektir. Çünkü kişi dil ile düşünür ve kavramlar ile zihinsel süreçlerini yaşayabilir. Karşılaştırmalı eserler aracılığıyla öğrenciler dilin iletişim aracı olmasından daha fazlası olduğunu kavrayabileceklerdir. Kelimelerin ilk anlamlarının dışında derin anlamlı kullanım örneklerini görebileceklerdir. Sonuç olarak edebi eserlerin yabancı dil öğretiminde kullanılması, edebi eserlerde dilin farklı kullanımlarının olması nedeniyle dil becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır.

Kaynakça

- Aksoy, N. (2012). Postmodernizm ve Çokkültürlülük. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 13, 3-10.
- Arak, H. (2013). Yabancı Dil Öğretiminde Edebiyatın Yeri. In: *Farklı Boyutlarıyla Yabancı Dil Öğrenimi ve Öğretimi*. Edit. Şahin Yusuf. Konya: Eğitim Kitapevi, S. 107-120.
- Aras, G. (2008) Edebiyatın Yabancı Dil Öğretimindeki Rolü, Önemi ve Etkisinin Değerlendirilmesi Üzerine Durum Çalışması ve Analizi. In: *Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*. Edit. Ağıldere Suna / Ceviz Nurettin. Ankara: Bizim Büro Basımevi, S. 99-102.
- Aslan, C. (2010). Düşünme Becerilerini Geliştirici Dil ve Edebiyat Öğretimi Ortamları –Bir Eğitim Durumu Örneği-Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13/24, 127-152.
- Arslan, C. (2017). Yabancı Filolojilerin Dönüşümü Bağlamında Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10/53, 12-16.

- Atay, O. (2013): *Korkuyu Beklerken*. 37.B. İstanbul: İletişim.
- Aydın, E. (2019). Türkiye’de Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışmaları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Ö/6, 148-156.
- Aytaç, G. (2013). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, 3. B. İstanbul: Say.
- Bülbül, M. (2008). Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışmalarının Yabancı Dil Eğitime Katkısına Yönelik Bir Uygulama. *KKEFD*, 17, 254-270.
- Bülbül, M. (2009). Yabancı Dil Eğitimi Açısından Karşılaştırmalı Yazın Çalışmalarının Önemi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* 13/1, 191-199.
- Bülbül, M. (2012). Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışmalarının Yabancı Dil Öğretimine Sağladığı Katkılar. *KKEFD* 25, 1-14.
- Bülbül, M. vd.(2014). Edebi Bir Tür Olarak Fabl Yoluyla Dil Öğretimi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 1-13.
- Can, B. (2009). Muhammed Teymûr’un Fi’l-Kitâd Adlı Kısa Öyküsünün Anlatısal Metin Yönünden İncelenmesi. *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 29, 29-54.
- Cuma, A. (2009). Edebiyat Sosyolojisi ve Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi –Sanat ve Bilimin Sınır Ötesi Etkileşimi -. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 81-94.
- Cuma, A. (2018). Genel ve Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi’nin (Komparatistik) Ulusal ve Dünya Edebiyatları Ekseninde Kuramsal Açılımı. *SEFAD*, 39, 1-26.
- Çakır, M (1990). Yabancı Dil Öğretiminde Edebiyatın Yeri: Metin Okuma ve İnceleme Dersi İçin Öneriler. *Kurgu Dergisi*, 8, 595-601.
- Emer Kızılar, F. (2017) *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimine Genel Bir Bakış*. In: Proceedings Book of 2nd International Scientific Researches Congress on Humanities and Social Science. Edit. Hayrullah Kahya. İstanbul: IBAD, S. 153-160.
- Erişek, Ö. / Yücel, F.(2002). Dil Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Yeri. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 / 2, 63-76.
- Ersan, Y. (2009). Yabancı Dil Öğretiminde Kısa Metinlerin Kullanımı ve Önemi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 / 2, 288-296.
- Eryılmaz, Ö./ Kargı, B. (2020). Saliha Scheinhardt’ın Yapıtlarının Kültürlerarası Boyutta Yabancı Dil Derslerine Etkileri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 38-50.
- Genç, A. / Ünver, Ş. (2012). Türkiye’de Geçmişten Günümüze Almanca Öğretimi için Yazılan Ders Kitaplarındaki Metinlerin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37 / 163, 67-79.
- Gornik, H. (2014). *Sprachreflexion und Grammatikunterricht*. Hohengehren: Schneider Verlag.
- Işidan, A. (2020). Yabancı Dil Öğretiminde Şiirin Yeri. *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*, 6/ 23, 197-201.
- Işık, A. (2008). Yabancı Dil Eğitimimizdeki Yanlışlar Nereden Kaynaklanıyor?. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 4 / 2, 5-26.
- İmamoğlu, A. (2020). Adını Koymak: Karşılaştırmalı Edebiyat. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (DEA)*, 22, 247-276.
- Kafka, F. (2012) *Babama Mektup*. (çev. Kamuran Şipal). 5.Basım, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kaçmaz, E. (2018): Edebiyat ve Dil Öğretimi. In: *Schriften zur Sprache und Literatur II*. Edit. Balcı Tahir / Öztürk, Ali Osman / Serindağ Ergün. Bursa: Ijopec Yayınevi, S. 311-321.
- Karaman, F. (2016). Modellvorschläge zum Gebrauch und zur Aktivierung des Grammatikwissens in Den vier Fertigkeiten im Daf –Unterricht, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

- Neuland, E. (1994). Vielfältiges Deutsch und eine eigene Sprache. Anmerkungen zum Lernziel "Reflexiver Sprachgebrauch". Zeitschrift für den Deutschunterricht in Wissenschaft und Schule Institut für Germanistik der Alpen-Adria-, Universität Klagenfurt, 18/4, 28-42.
- Özcan, Z. (2014) *Dil Felsefesi I*, 1. Basım, İstanbul: Sentez.
- Özden, Y. (2021). Öğrenme ve Öğretme. 14. B. Ankara: Pegem Akademi.
- Özünlü, Ü. (1983). Yabancı Dil Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Yeri ve Kullanımı. Türk Dili Dergisi Dil Öğretimi Özel Sayı, 179-189.
- Senemoğlu, N. (2020). Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya. 27. B. Ankara: Anı .
- Seyhan Yücel, M. (2018). Gençlere Yönelik Almanca Ders Kitaplarında Metin Türleri ve İncelenmesi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Özel Sayı: Seyyare Duman'a Armađan, 102-112.
- Songören Arkılıç, S. (2011). Yabancı dil öğretiminde çocuk edebiyatı. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8 /1, 1-6.
- Soyer, S. (2016). Yabancı Dil Öğretiminde Edebiyatın Yeri ve Dil Becerilerinin Gelişimine Katkısı. Ekev Akademi Dergisi, 20 /6, 303-313.
- Uçkun, B. / Onat, Z. (2008) Yabancı Dil Kitaplarında Özgün Metin ve Özgün Görev Kullanımının Önemi: Bir Kitap İncelemesi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7/1 (2008), 149-164.
- Uyar, B. (2007). Eyleme ve Üretime Dayalı Karşılaştırma Kültür Çalışmaları Dersi: Don Kiřot ile Nasrettin Hoca'yı Tanıştırmak. Dil Dergisi 135, 45-57.
- Yücel, F. (2013) Alanların Örtüřen Yönleri: Çeviribilim ile Karşılaştırma Edebiyat Bilimi. In: *Von Generation zu Generation: Germanistik Festschrift für Kasım Eđit zum 65. Geburtstag*. Edit. Uysal Ünalın, Saniye / Tanış Polat, Nilgin / Öncü, Mehmet Tahir. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, S. 347-361.